

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ก็เพื่อศึกษาว่า ในชุมชนแออัดคลองเตยนั้น มีการแบ่งกลุ่มของชนชั้นนำอย่างไร ปัจจัยที่ส่งผลหรือเกื้อหนุนต่อการเป็นชนชั้นนำมีอะไรบ้าง และชนชั้นนำเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะเครือข่ายหรือไม่ มีการเกื้อกูลกันอย่างไร ระหว่างชนชั้นนำกับประชาชนในชุมชน และสุดท้ายคือบทบาทหรืออิทธิพลของชนชั้นนำที่มีต่อการกำหนดนโยบายของชุมชนและผลจากการศึกษา พอสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวความคิดทฤษฎีของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยอยู่ในกรอบแนวความคิด และทฤษฎีอำนาจ กล่าวถึงที่มาของอำนาจ ความหมายของอำนาจและ แนวความคิดของนัก รัฐศาสตร์ที่กล่าวถึงเรื่องอำนาจ เช่น Robert Dahl, Harold Lasswell ,จักรกฤษณ์ นรนิติผดุง การ หรือ ระดม วงษ์มอม พอสรุปให้อยู่ในกรอบที่คล้ายคลึงได้ดังนี้คือ อำนาจหมายถึง สภาวะ ที่คน ๆ หนึ่งสามารถแสดงเจตนาารมณ์ของตนออกมาได้ ถึงแม้จะมีการต่อต้านขัดขวางก็กระทำ ได้ อำนาจมีลักษณะของการบังคับให้เป็นไปตามเจตนาารมณ์และเป้าหมายของผู้มีอำนาจ อำนาจนั้นเกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ของบุคคล จะเกิดเพียงลำพังแต่ผู้เดียวไม่ได้ อำนาจ ของบุคคลจะมีก็ต่อเมื่อบุคคลคนนั้นมีตำแหน่งหน้าที่ในสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง การใช้อำนาจ ในการตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของสังคม

ได้ศึกษาถึงความหมายของผู้นำ ตามแนวความคิดของ Hollander, Edinger และ นักจิตวิทยาหลายท่าน ซึ่งได้ให้ความหมายพอสรุปได้ในกรอบดังนี้คือ หมายถึง บุคคลผู้ซึ่ง ดำเนินกิจกรรมในการสร้างอิทธิพลสูงใจเพื่อก่อให้เกิดความพยายามในการร่วมกันทำกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งของท้องถิ่นนั้น ผู้นำนั้นได้ แบ่งออกไปตามแนวความคิดของนักคิดแต่ละคน ซึ่งมีวิธีพิจารณาแบ่งแยกไปตามเหตุผลที่ตน ได้ศึกษา เช่น แบ่งตามสถานภาพ แบ่งตามพฤติกรรม แบ่งตามอิทธิพล หรือ แบ่งตามวิธีการใช้

อำนาจ แบ่งตามวิธีการทำงาน หรือ แบ่งออกตามลักษณะการเกิดจากตัวของผู้นำเอง เป็นต้น นอกจากการศึกษาถึงความหมายของผู้นำ และประเภทของผู้นำแล้ว ยังได้ศึกษาวิเคราะห์ฐานอำนาจหรือปัจจัยของการเป็นผู้นำ และการใช้อำนาจของผู้นำในลักษณะต่าง ๆ

ได้กล่าวถึงทฤษฎีชนชั้นนำ (elite theory) ซึ่งเป็นเรื่องของ การกำหนดกฎเกณฑ์การ จัดระเบียบแบ่งชั้นทางสังคม นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำกันในสังคม โดยความเหลื่อมล้ำนั้นแตกต่างกันไปตามสภาพของสิ่งแวดล้อมในของแต่ละสังคม เมื่อพูดถึงเรื่องของชนชั้นจึงหมายถึง การจัดคนในสังคมออกเป็นกลุ่ม ๆ ที่มีความไม่เสมอภาคกัน ตามฐานะทางเศรษฐกิจ อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่ เกียรติยศ ชื่อเสียง ซึ่งในเรื่องของชนชั้นนี้มีผู้ที่ทำการศึกษาอยู่หลายท่าน เช่น Charles F. Keys, Hunter, Mills, Kellner, ระดม วงษ์น้อย, ชาตชาย ณ เชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ศึกษาเหล่านี้ได้ศึกษาถึง แนวความคิดเกี่ยวกับชนชั้นนำ การศึกษาชนชั้นนำแบบเชิง ประจักษ์ เป็นการศึกษในเรื่องของฐานะตำแหน่ง ชื่อเสียงเกียรติภูมิ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมของชนชั้นนำ ซึ่งการศึกษานี้เป็นการกล่าวถึงปัจจัยในการ จัดแบ่งกลุ่มชนในสังคมให้แยกออกจากกัน

ได้ศึกษาถึงโครงสร้างอำนาจชุมชน เป็นการศึกษาที่อยู่ในวงแคบ เป็นการศึกษา เฉพาะผู้ที่สนใจในการศึกษาเท่านั้น ในการศึกษาในเรื่องนี้นั้น จุดที่น่าสนใจคือการศึกษาถึงวิธีการ ระบุตัวบุคคลที่เป็นชนชั้นนำในชุมชน รวมทั้งวิธีการวัดและจัดระดับกลุ่มของชนชั้นนำตาม ระดับอำนาจและอิทธิพล และยังรวมถึงการชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยอะไร อธิบายลักษณะการเป็นชน ชั้นนำและปัจจัยเหล่านั้น ปัจจัยอะไรอธิบายลักษณะการเป็นผู้นำได้มากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่ มักจะพบว่า ทรัพย์สิน และ ตำแหน่ง จะเป็นตัวอธิบายหรือเป็นตัวแปรอิสระที่อธิบายลักษณะการ เป็นชนชั้นนำมากที่สุด การระบุตัวชนชั้นนำได้มีความขัดแย้งกันระหว่างสำนักชนชั้นนิยม (elite school) กับสำนักพหุนิยม (pluralist school) โดยสำนักชนชั้นนิยมเชื่อว่า ในทุกชุมชนมีชนชั้น นำกลุ่มหนึ่งรวมตัวกันเหนียวแน่นผูกขาดอำนาจและการตัดสินใจของชุมชนทุกเรื่อง ส่วนสำนัก พหุนิยมเชื่อว่าการเมืองเป็นเรื่องของการแข่งขันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อำนาจและ โครงสร้างอำนาจไม่ตายตัว แต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแล้วแต่ว่านโยบายหรือการตัดสินใจ ปัญหาเรื่องใดจะกระทบกลุ่มผลประโยชน์ใดนั้นก็ส่งตัวแทนเข้ามาต่อรองแข่งขัน ในเรื่อง โครงสร้างอำนาจชุมชนนี้มีผู้ศึกษาไว้อยู่หลายท่าน เช่น ระดม วงษ์น้อย จักรกฤษณ์ นรมติ- ผดุงการ, สัมพันธ์ เตชะอธิก ปรีชา อวยตระกูล และชื่น ศรีสวัสดิ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงทฤษฎีของการจัดกลุ่ม ซึ่งเป็นการมองในแง่พฤติกรรมของกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อโครงสร้างทางสังคมและโครงสร้างทางการเมือง ในการศึกษาแนวกลุ่มนั้น จะมีความสอดคล้องกับการศึกษาแนวพหุนิยมที่มองว่า ระบบการเมืองประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามาแข่งขันกัน และผลของการตัดสินใจทางการเมืองหรือนโยบายนั้น เป็นผลมาจากการประนีประนอมผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมแนวพหุนิยมเป็นว่าอำนาจนั้นกระจายทั่วไปในสังคม หรือระบบการเมือง ในขณะที่แนวชนชั้นนำมองว่า อำนาจจะอยู่ในมือของชนกลุ่มน้อยในสังคมเท่านั้น จะไม่กระจายไปทั่วสังคม เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีผู้ศึกษาอยู่เป็นจำนวนมากที่ให้ความเห็นหรือมีมุมมองเกี่ยวกับเรื่องของการรวมกลุ่ม เช่น E.Schattschneider เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับกลุ่มว่า ระบบกลุ่มอิทธิพลนั้นเป็นระบบที่มีเครือข่ายค่อนข้างแคบ ผู้มีส่วนร่วมจริง ๆ มีเป็นจำนวนน้อยและมักจะเป็นชนชั้นสูงหรือชนชั้นนำในสังคม และพวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการศึกษา มีสถานภาพทางสังคมสูง จากแนวความคิดของผู้ที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า กลุ่มไม่ได้หมายถึง เฉพาะการรวมตัวของปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการรวมตัวกันของปัจเจกบุคคลเพื่อกระทำกิจกรรมประการใดประการหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่มีความต้องการสอดคล้องต้องกัน โดยกลุ่มจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ มีสมาชิกมีปฏิกริยาตอบโต้ซึ่งกันและกัน มีทัศนะร่วมกัน มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดองค์กรให้เป็นไปตามกติกา กลุ่มที่เสียผลประโยชน์ก็จะพยายามปรับเปลี่ยนเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรหรือผลประโยชน์ใหม่เข้ามา ส่วนกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์อยู่แล้วก็จะพยายามรักษาผลประโยชน์นั้นไว้ไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลง

แนวความคิดในเรื่องของระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคน โดยที่ต่างคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน และต่างมีอิสระที่จะเลือกผู้อุปถัมภ์และลูกน้องของตนลักษณะของความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ นั้นมี 4 ประการ ได้แก่ 1) การใช้ประโยชน์ในทรัพยากรร่วมกัน 2) มีผลประโยชน์ที่เป็นในลักษณะเฉพาะเจาะจงเป็นส่วนตัว 3) มีลักษณะและระดับของการปฏิสัมพันธ์ของแต่ละคู่กันแตกต่างกัน และ 4) เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเปาะบาง หากจะมีการรักษาความสัมพันธ์ไว้ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันอย่างต่อเนื่อง และในเรื่องของแนวความคิดทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (exchange theory) ซึ่งเป็นเรื่องของพื้นฐานความต้องการดำรงอยู่ของชีวิต เพื่อความอยู่รอดในชีวิตที่จะอยู่ในสังคม เป็นพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมามากเข้าข้างตนเองเสมอ ซึ่งการได้มาซึ่งผลประโยชน์มีรูปแบบ

มากมาย การแลกเปลี่ยนเป็นรูปแบบหนึ่งที่สร้างความพึงพอใจมากที่สุดสำหรับผู้ให้และผู้รับ ในเรื่องนี้นั้นมีผู้ศึกษาไว้หลายท่าน เช่น Robert H.Salisbury, George C.Homans Peter M.Blau เป็นต้น

จากผลของการศึกษาเมื่อได้นำเอามาเทียบเคียงกับกรอบหรือแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า โครงสร้างอำนาจชุมชนที่ประกอบไปด้วยชนชั้นนำนั้นมีเครือข่ายติดต่อกัน ผลประโยชน์กัน ปัจจัยที่มีผลส่งเสริมให้เป็นชนชั้นนำในชุมชนได้แก่ ความมีบุคลิกเฉพาะตัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และ ผลประโยชน์ที่เกื้อกูลที่เกิดขึ้นระหว่างชนชั้นนำกับประชาชนในชุมชน ซึ่งผลของการวิจัยที่ได้เหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

2. ผลการศึกษาวิจัยกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ในการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในเรื่องนี้ ก็เพื่อเป็นการศึกษาให้ทราบถึงโครงสร้างอำนาจในชุมชน ซึ่งในที่นี้ก็หมายถึง การศึกษาชนชั้นนำในชุมชน ว่าแต่ละคนที่เป็นชนชั้นนำในชุมชนนั้น มีอำนาจและอิทธิพลต่อคนในชุมชนอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งเป็นชนชั้นนำในชุมชน นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงเครือข่ายการมีปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์กันของกลุ่มชนชั้นนำด้วยกันว่าเป็นอย่างไร และในระหว่างชนชั้นนำด้วยกันหรือกับประชาชน ต่างฝ่ายต่างมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะของผลประโยชน์ที่เกื้อกูลหรือไม่ อย่างไร ซึ่งก็ได้มีการตั้งสมมติฐานเอาไว้ว่า 1) ในชุมชนแออัดคลองเตยนั้น กลุ่มของชนชั้นนำในชุมชนแต่ละชุมชนนั้นมีผู้นำชุมชนเป็นของตนเองและผู้นำเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงเครือข่าย 2) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งผู้นำได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การประสานผลประโยชน์กับชุมชนภายนอก และเครือข่ายญาติแก่ในชุมชนแออัด ซึ่งสมมติฐานเหล่านี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในทุกแง่มุมที่สามารถทำได้ ผลของการศึกษาเพื่อทดสอบสมมติฐานในข้อแรกนั้น ทางผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาด้วยการระบุตัวชนชั้นนำในชุมชนเสียก่อนโดยใช้วิธีระบุตัวชนชั้นนำด้วยการใช้ชื่อเสียงเป็นตัวกำหนด ประชากรที่เป็นตัวระบุก็คือประชาชนกลุ่มตัวอย่างในชุมชนที่ผู้ศึกษาได้สุ่มตัวอย่างไว้ ซึ่งวิธีการกำหนดจำนวนกลุ่มประชากรที่ต้องใช้มีคุณสมบัติคือต้องเป็นหัวหน้าครอบครัวของแต่ละบ้านในชุมชน เป็นบุคคลที่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเป็นประจำ และบุคคลผู้ที่มี

ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนเป็นอย่างดี หลังจากให้บุคคลเหล่านี้คัดเลือกชนชั้นนำในชุมชนของตนเองที่เห็นว่าเหมาะสมแล้ว ผู้ศึกษาได้นำเอาผลของการคัดเลือกมาจัดลำดับความสำคัญหรือความพึงพอใจที่ประชาชนได้ให้ความไว้วางใจ ซึ่งผลที่ได้มีจำนวน 60 คน ซึ่งผู้ศึกษาได้ขอทำการศึกษาเพียงลำดับ 20 คนแรกเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อง่าย รวดเร็วต่อการศึกษาและการนำเสนอ เมื่อได้รายชื่อมาแล้วก็จะมีการระบุชนชั้นนำด้วยตนเอง ผู้ศึกษาได้ใช้กลุ่มความถี่ของคะแนนใกล้เคียงกันในการจัดลำดับความสำคัญของชนชั้นนำ ผลปรากฏว่าได้ชนชั้นนำ 6 คน ซึ่งได้แก่ นางประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ, นายสมพิศ ผอบเพชร, นายโอฬาร พิสุทธิภรพงษ์, นายชุนห์ ศิรินากร, นายเปล่ง ศรีदान้อย และนางอำนิระ บิดิลและ ซึ่งคนเหล่านี้เป็นชนชั้นนำที่ได้รับการยอมรับมากตามลำดับ หลังจากที่ได้รายชื่อบุคคลดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการระบุตัวชนชั้นนำด้วยการพิจารณาจากตำแหน่ง วิธีการตรวจสอบนั้นกระทำด้วยการตรวจสอบสถานภาพของกลุ่มชนชั้นนำนั้นว่าผู้ใดมีตำแหน่งอย่างไรบ้าง ซึ่งผลก็ออกมาคือทุกคนมีตำแหน่งอย่างเป็นทางการบ้าง ตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการบ้าง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีการดำรงตำแหน่งอยู่ทั้งสิ้น เช่น เลขาธิการมูลนิธิ ประธานกลุ่มสมาพันธ์ ประธานสมาคม และประธานชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถยืนยันได้ว่าบุคคลที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในสังคมนั้น ๆ เป็นชนชั้นนำในชุมชน ประการสุดท้ายที่ใช้ทดสอบคือการเข้าไปสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยผู้ศึกษาได้เข้าไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิดวงประทีป เจ้าหน้าที่ของสมาพันธ์ชุมชนแออัดคลองเตย เจ้าหน้าที่ศูนย์รวมน้ำใจ เจ้าหน้าที่ของสมาคมต่อต้านยาเสพติด ขอข้อมูลบันทึกรายงานการประชุมในแต่ละครั้งมาวิเคราะห์ตรวจสอบ ผู้ที่เข้าประชุมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ นอกจากนี้ได้พบกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเขตคลองเตยเพื่อขอเอกสารข้อมูลการประชุมต่าง ๆ ที่มีคนในชุมชนแออัดคลองเตยเข้าร่วมประชุมด้วย ผลการตรวจสอบพบว่า กลุ่มชนชั้นนำที่มีอำนาจในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายในชุมชนแออัดคลองเตยได้แก่กลุ่มชนชั้นนำเดียวกับที่ระบุด้วยวิธีพิจารณาชื่อเสียงและตำแหน่ง จึงสามารถสรุปได้ว่าการกำหนดตัวบุคคลที่เป็นชนชั้นนำในชุมชนแออัดคลองเตยนั้นมีความน่าเชื่อถือ และค่อนข้างจะแน่ชัด หลังจากที่ได้ทราบตัวบุคคลชั้นนำในชุมชนแล้ว ในขั้นตอนต่อไปก็ต้องมีการทดสอบสมมติฐานที่ผู้ศึกษาได้ตั้งไว้ โดยสมมติฐานในข้อแรกเป็นการทดสอบว่า ในแต่ละชุมชนนั้นต่างก็มีผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงเครือข่าย ซึ่งจากการพิสูจน์สมมติฐานด้วยสำรวจตามแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ซึ่งจากแบบสอบถามพบว่า ซึ่งได้ใช้คำถามที่ให้ประชาชนกลุ่มตัวอย่างตอบในเรื่องของกิจกรรมที่ผู้นำชุมชนร่วมกันทำซึ่งคำตอบที่ได้จำนวนถึงร้อยละ 74.86 ที่มีความเห็นเช่นเดียวกันคือผู้นำแต่ละชุมชนร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินกิจ

กรรมต่อต้านยาเสพติด และเมื่อใช้แบบสอบถามในลักษณะเช่นเดียวกับคำถามที่ถามประชาชนว่า มีความเห็นว่าเป็นปัญหาในชุมชนปัญหาใดที่ผู้นำเห็นว่าสำคัญที่สุด ซึ่งคำตอบที่ได้คือปัญหาในเรื่องยาเสพติด และเมื่อถามต่อไปอีกว่าเคยทำกิจกรรมร่วมกับผู้นำชุมชนอื่นในเรื่องใดมากที่สุด ซึ่งคำตอบคือ การร่วมกิจกรรมในการต่อต้านยาเสพติด นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะอีกคือการที่ผู้ศึกษาได้เข้าไปสัมภาษณ์ผู้นำในชุมชน เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเขตคลองเตยพบว่า กลุ่มชนชั้นนำที่เป็นผู้นำชุมชนเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยวิธีการ เข้าร่วมประชุมหรือ การจัดตั้งสหกรณ์ออกทรัพย์ในชุมชน ซึ่งพบว่ามีกลุ่มชนชั้นนำในชุมชนเข้าร่วมประชุมหรือกันเสมอ และมีการตั้งชนชั้นนำด้วยกันเป็นคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ออกทรัพย์ดังกล่าว กล่าวโดยสรุปคือการมีปฏิสัมพันธ์กันจะเป็นในแง่เรื่องของผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ฉะนั้นการทดสอบสมมติฐานในข้อแรกนั้นเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากสมมติฐานในข้อที่ 2 ซึ่งเป็นสมมติฐานที่ต้องการพิสูจน์ให้ปรากฏว่า ปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งของผู้นำในชุมชน ผู้ศึกษาได้ทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการออกแบบสอบถาม โดยใช้คำถามที่ต้องการคำตอบว่าปัจจัยอะไรที่ทำให้ประชาชนยอมรับชนชั้นนำดังกล่าว ซึ่งผลของการออกแบบสอบถามพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญที่บุคลิกภาพ หรือ วิสัยทัศน์ส่วนตัวของผู้นำ คือ เป็นคนที่กล้าพูด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ สามารถติดต่อประสานกับชุมชนหรือหน่วยงานอื่นได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ โดยมีผู้ให้ความเห็นร่วมกัน ร้อยละ 73.71 ส่วนปัจจัยสำคัญรองลงมาคือ ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้นำ มีผู้ให้ความเห็นร่วมกัน ร้อยละ 17.15 ส่วนปัจจัยในเรื่องของความรู้ ตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือความเป็นเครือญาตินั้น จะเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญน้อยมาก สิ่งที่สนับสนุนการทดสอบสมมติฐานในข้อนี้คือ จากการที่ผู้ศึกษาได้เคยรับราชการปกครองดูแลทุกข์สุขประชาชนในชุมชนแออัดคลองเตยมาก่อน ได้ทราบรายละเอียดดีพอสมควร ได้ศึกษาด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรมของผู้นำแต่ละชุมชน จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้นำในแต่ละชุมชนพบว่าผู้นำแต่ละคนนั้นมีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำโดดเด่นกว่าประชาชนโดยทั่วไป กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความคล่องแคล่วในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ มีความคิดหรือวิสัยทัศน์กว้างไกลกว่าประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังเป็นคนกล้าแสดงออกทางความคิด การตัดสินใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการยืนยันในการทดสอบสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ว่ามีปัจจัยบางส่วนที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชน

จากสมมติฐานในข้อ 3 ซึ่งได้ตั้งไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำในชุมชนกับประชาชนในชุมชนนั้นเป็นไปในลักษณะเกื้อกูลประสานผลประโยชน์กัน ประเด็นที่ต้องทดสอบคือระหว่างผู้นำในชุมชนกับประชาชนในชุมชนนั้นมีอะไรเป็นผลประโยชน์ที่เกื้อกูลกันอยู่ ประชาชนได้ประโยชน์อะไรจากผู้นำ และผู้นำนั้นได้อาศัยประโยชน์อะไรจากประชาชน ซึ่งเมื่อได้คำตอบ ก็จะสามารถบอกได้ว่าผู้นำกับประชาชนนั้นมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ผู้ศึกษาได้ทดสอบสมมติฐานด้วยการตอบแบบสอบถาม โดยให้ประชาชนตอบคำถามที่ว่า เมื่อเลือกชนชั้นนำขึ้นมาเหล่านั้นขึ้นมาเป็นตัวแทนของชุมชนแล้วประชาชนได้รับอะไรจากชนชั้นนำเหล่านั้นบ้าง ผลของการตอบแบบสอบถามคือ การได้รับความช่วยเหลือปกป้องผลประโยชน์ในเรื่องของที่พักอาศัย จำนวนร้อยละ 53.14 การได้รับการช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาในยามตนเองมีปัญหาเกี่ยวกับทางราชการหรือกับบุคคลอื่นโดยที่ผู้นำจะเข้าไปช่วยเหลือจนประสบผลสำเร็จ จำนวนร้อยละ 37.14 ส่วนในเรื่องของการได้รับการสนับสนุนในเรื่องของการเงิน มีจำนวนร้อยละ 7.43 และในลักษณะเดียวกันผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามในการหาคำตอบจากชนชั้นนำว่า ชนชั้นนำได้ประโยชน์หรือจะใช้ประโยชน์จากประชาชนในชุมชนของตนเองอย่างไร จากคำตอบที่ได้ จำนวนร้อยละ 65 ใช้ประชาชนเป็นฐานอำนาจในการปกป้องหรือสนับสนุนกรณีที่ตัวผู้นำเองมีปัญหาและต้องการความร่วมมือหรือช่วยเหลือจากประชาชน และมีผู้ตอบเป็นอย่างอื่นได้แก่ ต้องการความร่วมมือจากประชาชนกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม เรียกร้องให้สร้างจิตสำนึกในการร่วมพัฒนาชุมชน ซึ่งรวมเป็นอีกร้อยละ 35 ในขณะเดียวกันผู้ศึกษาได้ใช้คำถามเพื่อหาคำตอบว่า ผู้นำจะช่วยชาวชุมชนได้ในเรื่องใด คำตอบที่ได้ ร้อยละ 60 เป็นเรื่อง que ผู้นำสามารถช่วยพัฒนาชุมชนให้เจริญได้ มีร้อยละ 25 ที่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องของยาเสพติด ปัญหาบ่อนการพนัน ปัญหาการขาดสาธารณูปโภค และปัญหาอาชญากรรมได้ ส่วนอีกร้อยละ 15 ให้ความช่วยเหลือในการเป็นผู้นำปกป้องต่อต้านการที่ต้องถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ให้ไปอยู่ในสถานที่ใหม่ ซึ่งคำตอบจากแบบสอบถามทำให้เราทราบว่าประชาชนในชุมชนนั้นมีความต้องการอะไร และผู้นำสามารถช่วยให้ได้ในสิ่งที่ต้องการหรือไม่ ขณะเดียวกันนั้นผู้นำนั้นมีความมุ่งหวังอะไรที่จะได้จากประชาชน จากคำถามและคำตอบเหล่านี้สามารถบ่งบอกได้ว่า ผู้นำในชุมชนกับประชาชนในชุมชนนั้นต่างก็มีความสัมพันธ์กันในลักษณะเป็นการเกื้อกูลประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

3. สภาพของปัญหาและข้อขัดข้องของการศึกษาวิจัย

3.1 ปัญหาการค้นหาและรวบรวมข้อมูล จากการศึกษาที่ผ่านมา ผู้ศึกษาพบว่าในขณะที่ทำการศึกษาค้นหาข้อมูลเพื่อทำการวิจัยในครั้งนี้นั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ศึกษาวิจัย คือ การมีเวลาในการศึกษาค้นหาข้อมูลมีน้อย ทั้งนี้เนื่องจากผู้ศึกษารับราชการในตำแหน่งหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติอยู่เกือบตลอด 24 ชั่วโมง และอีกประการหนึ่งคือ ผู้ศึกษาวิจัยนั้นยังขาดประสบการณ์ในการทำวิจัย ปัญหาในเรื่องมุมมองด้านต่าง ๆ ของการศึกษามีน้อย ฉะนั้น ความละเอียดถี่ถ้วนในการค้นหาข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลจึงไม่มีความสมบูรณ์เท่าที่ควร นอกจากนี้แล้วข้อมูลของชนชั้นนำในชุมชนบางคนนั้นหากเมื่อนำเอามาเปิดเผยดูเหมือนว่าจะหมิ่นต่อความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับผู้ศึกษาเองและชนชั้นนำที่ถูกระบุ ฉะนั้นข้อมูลบางอย่างที่สำคัญ ๆ และน่าจะนำเอามาศึกษาสำหรับชนชั้นนำบางคนนั้นจึงไม่ได้นำเอามาเปิดเผย ณ ที่นี้ คงมีเพียงข้อมูลทั่ว ๆ ไปเท่านั้น

3.2 ปัญหาของการวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาที่มีเวลาให้กับการศึกษาน้อย ประกอบกับขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการใช้เครื่องมือในการนำเอามาหาค่าทางสถิติต่าง ๆ ดีพอ ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาโดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ทางสถิติที่เป็นพื้นฐาน ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นอาจเป็นข้อมูลที่หายาก ไม่เที่ยงตรงเหมือนกับการใช้เครื่องมือหาค่าทางสถิติขั้นสูง การตีค่าหรือแปลความหมายของข้อมูลอาจคลาดเคลื่อนได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษามานี้ทางผู้ศึกษาเชื่อว่าเป็นข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้

4. สรุปผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้นั้น วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงโครงสร้างอำนาจชุมชนของชุมชนแออัดคลองเตย ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับชนชั้นนำในชุมชนคลองเตย ศึกษาถึงเครือข่ายการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของชนชั้นนำในชุมชนด้วยกัน และศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงตำแหน่งผู้นำในชุมชน ในการศึกษาในครั้งนี้นั้นได้ทำการศึกษาโดยอิงการศึกษาตามแนวความคิดเรื่องชนชั้นนำและการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน ซึ่งมี ดร.ระดม วงษ์น้อม เป็นผู้ให้กรอบแนวการศึกษาไว้ ขั้นตอนของการศึกษานั้นเริ่มต้นเป็นการศึกษาเพื่อหาตัวชนชั้นนำที่จะมาทำการศึกษาให้ได้ เพราะการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนก็คือการศึกษารูปแบบและอิทธิพลของชนชั้นนำในชุมชนดังกล่าวนั่นเอง ชนชั้นนำในชุมชน

ชนมีอำนาจและอิทธิพลต่อการตัดสินใจแทนคนในชุมชนนั้น ๆ ได้ ใครก็ตามที่สามารถครอบครองทรัพยากรทางการเมือง (ความมั่งคั่ง ชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ความสามารถในการควบคุมข้อมูลต่าง ๆ ตำแหน่งในทางสาธารณะ การได้รับความนิยมจากประชาชน การมีพรรคพวกบิรวารที่มีวินัยและจงรักภักดี ตลอดจนการควบคุมหน่วยงานที่ไว้ต่อการรับข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ข้อมูล) มากกว่าก็สามารถที่จะดำรงการเป็นผู้นำชุมชนได้มากกว่าใครอื่น¹ ชนชั้นนำนั้นเป็นชนกลุ่มน้อยในชุมชน หากเปรียบชุมชนเป็นปิรามิดแล้ว ชนชั้นนำจะอยู่บนยอดของปิรามิดเหล่านั้น ชนชั้นนำเหล่านี้จะอาศัยความได้เปรียบเข้าควบคุมการตัดสินใจของสังคมและชุมชนเอาไว้ ซึ่งในปัจจุบันการควบคุมอำนาจในการตัดสินใจก็คืออำนาจการปกครองนั่นเอง การศึกษาชนชั้นนำก็คือการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้คนคนหนึ่งสามารถพาตัวเองนั้นได้ขึ้นสู่จุดสูงสุดของชุมชน การศึกษาครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นหาตัวชนชั้นนำด้วยการใช้แนวคิดทฤษฎีของสำนักชนชั้นนิยม (elite school) และแนวคิดทฤษฎีของสำนักพหุนิยม (pluralist school) มาใช้ โดยการพิจารณาจากวิธีระบุชนชั้นนำด้วยการพิจารณาชื่อเสียง (reputational technique) จากนั้นได้ใช้วิธีการระบุชนชั้นนำด้วยการพิจารณาจากตำแหน่ง (positional technique) และวิธีการระบุชนชั้นนำด้วยการพิจารณาจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision – making technique) สนับสนุนการพิจารณาในครั้งแรก ซึ่งการค้นหาดังกล่าวนี้ในชุมชนแออัดคลองเตยในครั้งนี้ได้ประสบผลตามที่คาดไว้ กล่าวคือ ผู้ศึกษาได้ใช้การค้นหาดังกล่าวโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ได้สุ่มไว้กำหนดตัวชนชั้นนำในชุมชนขึ้นมา แล้วจากนั้นก็ได้นำผลการตามขั้นตอนวิธีการศึกษาจนสามารถระบุตัวชนชั้นนำในชุมชนได้อย่างชัดเจน ซึ่งเหตุผลของประชาชนในการใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกได้เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีที่มีผู้ศึกษาไว้ เช่น Mills, Lasswell, Pareto และ Mosca เป็นต้น

สำหรับสมมติฐานที่ผู้ศึกษาได้ตั้งไว้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีความตั้งใจที่จะหาข้อสนับสนุนตามแนวความคิดที่เคยคิดไว้ว่า ในชุมชนแออัดคลองเตยนั้นน่าจะมีการแบ่งระดับของชนชั้นอยู่หลายระดับ ในแต่ละระดับนั้นมีความสัมพันธ์กันด้วยผลประโยชน์เกื้อหนุนกันอยู่ ซึ่งผลประโยชน์นั้นบางส่วนจะเป็นผลประโยชน์ในทางที่ดี แต่มีบางส่วนมีลักษณะไปในทางไม่ดี ซึ่งในเรื่องของผลประโยชน์นั้นผู้ศึกษาจะไม่ทำการศึกษา แต่จะทำการศึกษาให้ทราบถึงเครือ

¹ Robert Dahl, *A Modern Political Analysis*. (New Delhi : Printice – Hall India Private Limited, 1961). อ้างใน ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, หน้า 34-35.

ชายของความสัมพันธ์กันในระหว่างผู้นำชุมชนด้วยกันว่าเป็นอย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการ ทดสอบ พบว่า ชนชั้นนำในแต่ละชุมชนนั้นก็มีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งสิ้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการ มีจุดมุ่งหมายเดียวกันมีผลประโยชน์ร่วมกัน จึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเชิง เครือข่ายต่อกัน เครือข่ายหรือลักษณะของสายใยแห่งความสัมพันธ์นั้นจะพบว่า มีความโยงใย กันอย่างหนาแน่น ระหว่างชนชั้นนำระดับสูงกับชนชั้นนำระดับต่ำ ส่วนในระดับเดียวกันนั้นใน ชนชั้นนำระดับสูงด้วยกันมีน้อยกว่าชนชั้นนำระดับต่ำ ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากในชุมชนแออัด คลองเตยในปัจจุบันนั้นเกิดความแตกแยกทางความคิดเป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มของนาง ประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ และกลุ่มของนายสมพิศ ผอบเพชร ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากเส้นใยง ายระหว่างชนชั้นนำทั้งสองจะมีน้อยมาก แต่ถ้ามองในภาพรวมของความสัมพันธ์แล้วก็จะพบ ว่าในแต่ละกลุ่มนั้นก็ยังมีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่มของตนเองเป็นอย่างมาก และในขณะ เดียวกันก็จะมีปฏิสัมพันธ์ข้ามกลุ่มกันบ้าง ทั้งนี้เนื่องมาจากในแต่ละกลุ่มนั้นยังต้องมีการ ประสานกันอยู่ในเรื่องที่มีความจำเป็นต่อชุมชนของตนเอง ฉะนั้นในการศึกษาในเรื่องของความ สัมพันธ์การในเชิงเครือข่ายของชนชั้นนำในชุมชนแออัดคลองเตยนี้ เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ ตั้งไว้และยังเป็นการยืนยันหรือสนับสนุนแนวความคิดของผู้ที่ศึกษาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในประเด็นต่อมาที่ผู้ศึกษามีความตั้งใจที่จะค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรง ตำแหน่งผู้นำในชุมชน โดยผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานในเรื่องของปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรง ตำแหน่งของผู้นำเอาไว้ว่าน่าจะเป็นเรื่องของ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ทางสังคม การประสานประโยชน์ให้กับชุมชน และการเป็นเครือข่ายเก่าแก่ในชุมชนแออัด ซึ่ง จากการทดสอบสมมติฐานพบว่าการประสานผลประโยชน์ให้กับชุมชนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ มีผลต่อการดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชน ส่วนปัจจัยที่รองลงมาคือ ฐานะทางเศรษฐกิจของชนชั้น นำ ซึ่งต้องทำความเข้าใจก่อนว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนแออัดคลองเตย ปัญหาที่สำคัญอันดับ แรกในขณะนี้คือ ปัญหาเรื่องยาเสพติด ซึ่งมีการแพร่ระบาดเป็นไปอย่างกว้างขวาง การปราบปรามของเจ้าหน้าที่ไม่บังเกิดผลเท่าที่ควร ประชาชนในชุมชนเกิดความเดือดร้อนโดยเฉพาะพ่อ แม่ของเด็กที่ติดยาเสพติดที่ต้องพยายามแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ได้ การที่ตนเองจะไปเรียกร้องให้ผู้ อื่นมาช่วยในการแก้ไขปัญหาด้วยตามลำพังย่อมเป็นไปไม่ได้จะต้องอาศัยผู้นำที่สามารถติดต่อ ประสานกับผู้อื่นได้ให้เข้ามาช่วยเหลือระดมสรรพกำลังในการป้องกันและปราบปรามให้หมดสิ้น ไป ส่วนปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือปัญหาพหุอาศัย ซึ่งจะเกิดขึ้นอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นการ ขับไล่ให้ออกจากพื้นที่ของการทำเรือแห่งประเทศไทย หรือการเกิดเพลิงไหม้ในชุมชนซึ่งเกิดขึ้น

บ่อยครั้ง ซึ่งปัญหานี้จะต้องมีผู้นำหรือตัวแทนเข้าไปเจรจาประสานประโยชน์ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น สำหรับปัจจัยอื่น ๆ นั้นจะส่งผลน้อยมากต่อการดำรงตำแหน่งผู้นำในชุมชนแออัดคลองเตย สรุปผลการศึกษาในประเด็นนี้มีปัจจัยบางข้อเท่านั้นที่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนในประเด็นสุดท้ายที่ผู้ศึกษามีความตั้งใจที่จะศึกษาให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำในชุมชนกับประชาชนในชุมชนว่ามีความเป็นลักษณะของการเอื้อประโยชน์หรือการเกื้อกูลประสานผลประโยชน์ต่อกัน จากผลของการศึกษาพบว่าประชาชนนั้นให้ความคาดหวังไว้ว่าผู้นำจะต้องเป็นผู้ให้การดูแลปกป้องผลประโยชน์ให้กับชุมชน ส่วนผู้นำชุมชนนั้นมีความต้องการที่จะใช้พลังจากชุมชนเป็นเกราะป้องกันตนเองหรือเป็นการแสวงหาอำนาจให้กับตัวเอง ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้เป็นไปตามแนวคิดในทฤษฎีการแลกเปลี่ยน(exchange theory) ซึ่งจะเกิดขึ้นเป็นปกติในสังคมโดยทั่วไป เมื่อฝ่ายหนึ่งมีของที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการ ย่อมมีความพึงพอใจในการที่จะแลกเปลี่ยนกัน เมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนกัน ความมีสัมพันธ์กันย่อมเกิดขึ้น แล้วในที่สุดก็เข้าสู่แนวความคิดที่เป็นระบบอุปถัมภ์ คือต่างฝ่ายต่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ผลการพิสูจน์สมมติฐานนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้กล่าวคือ ทั้งผู้นำในชุมชนและประชาชนต่างก็มีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการเกื้อกูลและประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

5. ข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ทำการศึกษามาจนถึงลำดับสุดท้ายซึ่งเป็นข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้ศึกษาได้พบเห็นขณะที่ทำการศึกษาเพื่อนำเอามาเป็นข้อสังเกต ข้อพิจารณา และข้อเสนอแนะต่อผู้ที่ได้มีโอกาสที่จะทำการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างอำนาจหรือผู้นำในชุมชนในชุมชนแออัดคลองเตย

5.1 ในการศึกษาในครั้งนี้มีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ อาทิเช่น ข้อมูลบางอย่างไม่สมบูรณ์ ข้อมูลบางอย่างเก่าหรือไม่ก็ล้าสมัยแล้ว เมื่อพิจารณาแล้วอาจไม่เหมาะสมในการนำเอามาอธิบาย เรื่องอำนาจในชุมชนแออัดคลองเตยนี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมีข้อมูลหรือเนื้อหาที่น่าสนใจมากมาย ผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาจริง ๆ นั้นต้องพยายามเสียสละเวลาทำการศึกษาให้มาก

5.2 ปัญหาความขัดแย้งของชนชั้นนำในชุมชนแออัดคลองเตยเองที่มีแนวความคิด ซึ่งเป็นในเรื่องส่วนตัว ไม่ตรงกัน ขัดแย้งกันในเรื่องของผลประโยชน์ ยังผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งต่อส่วนรวมด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการถ่วงความเจริญของชุมชน ขาดการดูแลเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง รัฐจะต้องเข้าไปจัดระเบียบของสังคมใหม่ โดยการเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนชั้นนำ จำนวน 2 กลุ่มที่เกิดความขัดแย้งกันอยู่ในขณะนี้ให้ได้ หน่วยงานที่น่าจะได้ผลมากที่สุดคือ สถานีตำรวจ หากเจ้าหน้าที่ตำรวจทำตัวเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เข้าไปเป็นผู้เชื่อมหรือประสานผลประโยชน์ กลุ่มชนชั้นนำที่เกิดความแตกแยกกันอยู่นั้นอาจให้ความร่วมมือเข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้นได้

5.3 ปัญหายาเสพติดในชุมชนแออัดคลองเตย นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นชุมชนที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งที่มีการระบาดของยาเสพติดมากที่สุด ไม่ว่าจะ เป็นจำนวนผู้เสพและจำนวนผู้ค้าหรือจำหน่าย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องให้ความสนใจกับการแก้ปัญหา ในขณะเดียวกัน ประชาชนในชุมชนเองต้องตื่นตัวและลุกขึ้นมาทำการต่อต้าน หลังจากประชาชนนั้นจะสามารถ จำกัดปัญหาเหล่านี้ได้โดยประชาชนนั้นต้องพยายามกดดันพวกที่จำหน่ายให้ออกไปจากชุมชนให้ได้ เมื่อผู้ค้าหรือผู้จำหน่ายพ้นไปจากพื้นที่ ปัญหาในเรื่องของยาเสพติดก็จะน้อยลงไป เพราะฉะนั้นความร่วมมือของคนในชุมชนเองนั้นคือผู้แก้ปัญหาได้

5.4 จากที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องของโครงสร้างอำนาจในชุมชนแออัดคลองเตย เป็นที่ทราบแล้วว่า อำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มของชนชั้นนำเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ที่เป็นผู้จะกำหนดทิศทางในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนให้เดินไปในแนวที่กลุ่มตนต้องการ ฉะนั้นความสำคัญของกลุ่มชนชั้นนำเหล่านี้จึงมีบทบาทต่อกลุ่มผลประโยชน์อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง อันได้แก่ พรรคการเมืองที่มองเห็นประโยชน์ที่จะได้จาก การได้ตั้งหรือชักจูงเอากลุ่มชนชั้นนำเหล่านี้ไปเป็นพวก จากที่ผ่านมาก็เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่ากลุ่มของชนชั้นนำเหล่านี้จะสังกัดหรือเข้าไปอิงกลุ่มการเมืองอย่างชัดเจน ถึงแม้จะไม่เป็นในลักษณะเปิดเผยก็ตาม แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีในชุมชนเพราะมีการแสดงออกให้เห็นในลักษณะต่าง ๆ เช่น การปิดป้ายกีดกันพรรคการเมืองบางพรรคในฤดูกาลเลือกตั้งที่ผ่านมา การนำประชาชนในชุมชนออกไปเชียร์หรือให้กำลังใจนักการเมืองหรือกลุ่มการเมืองในบางโอกาส เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบทบาทของชนชั้นนำในชุมชนแออัดคลองเตยในทางการเมืองนั้นค่อนข้างจะเด่นชัด หากกลุ่มการเมืองหรือพรรคการเมืองใดประสานผลประโยชน์กับกลุ่มชนชั้นนำเหล่านี้ได้แล้วก็จะได้ง่ายที่จะได้คะแนนเสียงในชุมชนนั้นๆ

5.5 ในเรื่องของผลประโยชน์ในชุมชน การก่อตัวของผู้นำในชุมชนแออัดคลองเตย นั้นมีส่วนหนึ่งมาจากผลประโยชน์จำนวนมากในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์จากการกู้ยืมเงิน ผลประโยชน์จากเก็บค่าเช่าที่พัก ผลประโยชน์จากเงินบริจาคจากองค์การเอกชนและรัฐบาลที่ให้การช่วยเหลือในลักษณะให้เปล่า ผลประโยชน์จากการเปิดบ่อนการพนัน ผลประโยชน์จากการค้ายาเสพติด ผลประโยชน์จากการใช้ที่ดินของการทำเรือเพื่อหารายได้ด้วยการประมูลลานจอดรถ การค้าของหนีภาษี ผลประโยชน์จากกลุ่มการเมือง ผลประโยชน์จากกลุ่มพ่อค่านักธุรกิจที่อาศัยแรงงานจากคนในชุมชน ซึ่งผลประโยชน์เหล่านี้ล้วนมหาศาล การที่ชนชั้นนำในชุมชนได้เข้าไปครอบครองผลประโยชน์เหล่านั้นได้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเป็นศักยภาพของการเป็นผู้นำในชุมชน ในเรื่องการต่อสู้ช่วงชิงความเป็นผู้นำย่อมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาตราบเท่าที่ยังมีผลประโยชน์อยู่ในชุมชน